

Ю. О. ГЛАДЬО

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБІГУ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ВИМОГ КРЕДИТОРА

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 3(30), с. 103–108

Розглянуто проблему правової природи права вимоги кредитора як об'єкта цивільних прав, з'ясовано можливості переходу права вимоги до третіх осіб.

У багатьох розвинених країнах поширилося законодавче закріплення належності майнових прав, у тому числі прав вимоги, до об'єктів цивільних прав з метою передачі від однієї особи до іншої права вимоги, як особливого функціонального майнового об'єкта. [1, 9]. Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 190 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. У ст. 128 Цивільного кодексу Російської Федерації (далі — ЦК РФ), зазначено, що до об'єктів цивільних прав належать майнові права. У свою чергу, ст. 44 Цивільного кодексу Республіки Польща (далі — ЦК РП) визначила майнові права як майно, яке перебуває в обігу. Наведені положення дають підстави для існування в науці та практиці підходу про належність майнових прав, у тому числі прав вимоги, до об'єктів цивільного обігу.

У римському праві право вимоги було невіддільно пов'язане з особою кредитора та не могло відчужуватися. Однак, з розвитком економічних відносин, удосконаленням інституту заміни сторін у зобов'язанні, спершу не на підставі договору, а шляхом переходу боргових вимог до спадкоємців, право вимоги поступово почало переходити від первісного кредитора до нового. Зокрема, у Дигестах зазначалося, що “право вимоги не переходить до другого (до іншої особи. — *Авт.*), за винятком переходу до спадкоємця” (D. 7.1.25.2) [2, 285–286]. Таким чином, із невіддільного від особи, право вимоги перетворилося у повноцінний об'єкт цивільного обігу. Наступною формою передачі права вимоги була делегація (*delegation*), яка здійснювалася за згодою кредитора і боржника між собою і з новим кредитором. Допускалося не тільки відступлення прав за договором, а й права на позов, що сприяло їх примусовому виконанню.

Крім того, окремі науковці вважають, що право вимоги могло переходити до нового кредитора у зобов'язанні шляхом новації між новими суб'єктами (*novatio inter novas personas*) [3, 105]. Стосовно ж сьогодення, то таке поняття, як “новація зобов'язання”, не можна застосовувати для позначення підстави переходу прав від первісного до нового кредитора, адже новація є підставою припинення первісного зобов'язання. Згідно з ч. 2 ст. 604 ЦК України зобов'язання припиняється за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами (новація). Отже, новація є підставою припинення зобов'язання, відповідно, якщо первісне зобов'язання припиняється, тоді припиняється і право вимоги первісного кредитора до боржника. При новації виникає нове зобов'язання, у той час як первісне — втрачає свою силу; тому говорити про передачу прав вимоги у такому випадку недоречно.

У праві Великобританії, згідно з *Judicature Act 1873*, пізніше *Law of Property Act 1925*, виділялося поняття “*choses in action*” [4; 5], яке пов'язувалося з передачею права вимоги кредитора (найчастіше прав вимоги кредитора щодо оплати грошового боргу). У матеріальному праві Німеччини право вимоги (*das Forderungsrecht*) розглядається у контексті відступлення права (ст. 398 Цивільного кодексу Німеччини), що складається із договору сторін на відступлення права та розпорядчо-

* “*Chose*” — франц. термін, який позначає поняття “річ”. У праві він застосовується до позначення приватної власності; “*choses in possession*” — це такі речі, які особа має у володінні; “*choses in action*” — це такі речі, які власник не має у володінні, однак, у переважній більшості має право вимагати дій щодо володіння ними, найчастіше шляхом судового захисту свого права. “*Choses in actions*” — це права на повернення, стягнення боргу, грошей, збитків за порушення договору чи вчинення делікту, пов'язаного із договором.

го правочину щодо безпосереднього перенесення права цедента на цесіонарія [6, 142–143].

Новелою Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. на відміну від Цивільного кодексу Української РСР від 18 липня 1963 р. є віднесення майнових прав до об'єктів цивільних прав. Майнові права, у свою чергу, поділяються на речові та зобов'язальні. До зобов'язальних прав належить право вимоги кредитора. Законодавець чітко не розмежовує майнові права, тому можна застосовувати підходи, які вироблені в теорії щодо трактування майнових прав як зобов'язальних та речових. Таким чином, можемо розглядати право вимоги кредитора у двох аспектах: перший — як суб'єктивне право кредитора вимагати від боржника виконання зобов'язання, другий — як об'єкт цивільних прав. Стосовно першого випадку, то право вимоги слід аналізувати в контексті зобов'язальних відносин між первісним боржником та кредитором. Виходячи із загальних положень цивільного права, зобов'язанням є правовідносини, в яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку (ст. 509 ЦК України). Право вимоги виступає суб'єктивним правом кредитора на вчинення боржником на його користь певних дій чи утримання від дій. Свого часу, професор С. М. Братусь вказував на те, що суб'єктивним цивільним правом є визнана і забезпечена законом міра можливої поведінки особи [7, 33]. Зараз дослідники стверджують, що структура абсолютних та відносних суб'єктивних цивільних прав складається принаймні з двох правомочностей: можливості обирати власну поведінку і можливості вимагати певної поведінки від зобов'язаної особи [8], інколи виділяють третю правомочність — правомочність захисту свого права за допомогою засобів державного примусу [9, 109; 10, 92; 11, 82]. У свою чергу, володілець суб'єктивного цивільного права має можливість вільної реалізації своїх правомочностей, зокрема, вимагати виконання зобов'язання боржником, а в разі порушення зобов'язання — захисту свого права. Отже, кредитор (володілець суб'єктивного права) має право вимагати від боржника виконання обов'язку, що носить відносний характер, а також — право на захист свого права вимоги (абсолютний характер).

Слід зазначити, що суб'єктивне право вимоги не може існувати поза правовідносинами [11,

234]. Праву вимоги кредитора завжди кореспондує обов'язок боржника щодо виконання вимоги. Виступаючи суб'єктивним правом кредитора, воно носить відносний характер, оскільки обидві сторони — уповноважена та зобов'язана — конкретно визначені. Дослідник В. В. Байбак стверджує, що кредитор володіє абсолютним правом вимоги і при цьому виділяє два види правовідносин між кредитором і боржником: “внутрішні” та “зовнішні”. У “внутрішніх” правовідносинах, на його думку, кредитор здійснює своє право вимоги шляхом отримання від боржника виконання зобов'язання (такі відносини визнаються в теорії права відносними). Стосовно “зовнішніх”, то вони скеровані на охорону інтересів кредитора від неправомірних посягань, боржник зобов'язаний утримуватися від поведінки, яка хоч і не є порушенням відносного зобов'язання, однак може негативно вплинути на майнові інтереси кредитора (наприклад, дії, які сприяють простроченню кредитора, внаслідок чого він втратить своє право вимоги до боржника) [12, 55, 58].

З позицією, що боржник у наведеному прикладі не порушує відносних зобов'язань, не зовсім погоджується Ю. В. Байгушева, вказуючи на те, що свідоме сприяння простроченню кредитора є винним ухиленням від виконання зобов'язання. “Якщо боржник, що перебуває з кредитором у зазначених вище відносинах, виконає зобов'язання *facere**, що призведе до припинення вимоги, то він, безумовно, вторгнеться у сферу “абсолютного права на вимогу”, оскільки з припиненням вимоги припиниться і право на неї. Якщо ж боржник на виконання обов'язку *non facere* утримається від вчинення обов'язкової дії, то він порушить вимогу кредитора. Таким чином, визнання за кредитором “абсолютного права на вимогу” призводить до немислимої ситуації, при якій зобов'язана особа є носієм взаємовиключних обов'язків” [13, 261–263].

Вважаємо, що дії боржника, спрямовані на прострочення кредитора, насправді є порушенням зобов'язання. Однак, твердження Ю. В. Бай-

* Зобов'язання — це правове відношення, у якому одна сторона (кредитор) має право вимагати, щоб друга сторона (боржник) що-небудь зробила (*facere*), дала (*dare*) або надала (*praestare*). Зміст зобов'язання може полягати в обов'язку дати кредитору якусь річ (*dare*), щось робити або не робити (*facere* або *non facere*), щось надати (*praestare*), в обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду тощо. Відомий римський юрист Павло з цього приводу писав: “Суть зобов'язання полягає в тому, щоб якийсь предмет зробити нашим... і водночас в тому, щоб зобов'язати іншого, щоб він щось дав нам, зробив для нас або надав нам”.

гушевої, що зобов'язана особа є носієм взаємовиключних обов'язків не зовсім правильне. Під “зовнішніми” правовідносинами у даному випадку мається на увазі утримання боржника від порушення права вимоги кредитора, а не утримання від її виконання, як вона стверджує. Згідно з нормами цивільного права боржник зобов'язаний вчинити певну дію (*facere*) чи утриматися від вчинення певних дій (*non facere*). Отже, це дві окремі дії, що не можуть бути одночасно присутніми в одному зобов'язанні щодо конкретного предмета, а, відповідно, право вимоги кредитора спрямовується на вчинення або ж на утримання боржника від вчинення певних дій. Виконуючи свій обов'язок (*facere* чи *non facere*) за основним зобов'язанням, боржник не порушує вимогу кредитора, адже сама вимога, навпаки, спрямована на виконання обов'язку, а не на утримання від його виконання. Таким чином, у “внутрішніх” правовідносинах на боржника покладено обов'язок виконати вимогу кредитора, в той час як “зовнішні” — спрямовані на утримання від порушення суб'єктивного права вимоги кредитора. Інший характер носять дії боржника, які сприяють простроченню з боку кредитора, внаслідок чого кредитор втратить своє право вимоги. Власне, така поведінка боржника може трактуватися як порушення “зовнішніх” правовідносин.

Суб'єктивне право вимоги кредитора, виступаючи об'єктом цивільних прав, має двоїсту природу не тільки залежно від категорії правовідносин, а також залежно від свого прояву. З одного боку — це право кредитора вимагати виконання обов'язку боржником (так зване “внутрішнє” право) у межах основного зобов'язання; з другого — це право, яке виступає предметом вторинного зобов'язання (щодо передачі права вимоги за основним зобов'язанням) іншій особі, що, в свою чергу, супроводжується заміною сторін у зобов'язанні.

Відповідно, у першому випадку, *право вимоги — це суб'єктивне право кредитора, яке становить елемент змісту зобов'язання та якому завжди кореспондує обов'язок боржника щодо виконання вимоги кредитора. У другому — це об'єкт, який передається новому кредиторові (дія щодо передачі даного об'єкта опосередковує заміну кредитора в основному зобов'язанні).*

Аналізуючи правову природу права вимоги як об'єкта цивільних прав, необхідно наголосити на тому, що не всі права вимоги кредиторів можуть перебувати в обігу. Згідно зі ст. 515 ЦК України *заміна кредитора не допускається у зобов'язаннях,*

нерозривно пов'язаних з особою кредитора, зокрема у зобов'язаннях про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Зазначена норма виключає можливість переходу особистих немайнових прав первісного кредитора до нового. Враховуючи той факт, що особисті немайнові права тісно пов'язані з особою, вона не може від них відмовитися. Отже, розглядаючи право вимоги як об'єкт цивільних прав, потрібно наголосити на тому, що *таким може бути тільки право вимоги кредитора майнового характеру.* Майнові права — це суб'єктивні права учасників правовідносин, пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням майном, а також тими майновими вимогами, які виникають між учасниками цивільного обороту з приводу розподілу цього майна й обміну (товарами, послугами, виконуваними роботами, грошима, цінними паперами тощо) [14, 480]. Законодавче визначення поняття “майнові права” міститься у ч. 2 ст. 3 Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” [15], що включає будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги. На противагу майновим, немайнові права характеризуються такими ознаками: не мають економічного змісту, тісно пов'язані з особою, фізична особа володіє ними довічно (ст. 94, ч. 2–4 ст. 269 ЦК України), невіддільні від їх носіїв [16, 74], тому вони не можуть перебувати в обігу та відчужуватися від особи. Отже, право вимоги кредитора, що носить немайновий характер, не може виступати об'єктом цивільних прав, тобто позбавлене оборотоздатності.

Проаналізуємо можливість відчуження права на участь у товаристві та права на отримання дивідендів. Перше є особистим немайновим правом, передача якого заборонена ч. 1 ст. 100 ЦК України* [17, 14]. Друге ж, навпаки, належить до май-

* Як зазначає С. В. Нижний, визначення права участі у товаристві як особистого немайнового права не погоджується ні з частиною 2 ст. 26 ЦК України, що визнає особисті немайнові права такими, що безпосередньо входять до змісту цивільної правоздатності фізичної особи, ні зі ст. 269–315 ЦК України, присвяченими особистим немайновим правам фізичних осіб. Ч. 1 ст. 100 ЦК України забороняє передавати право участі в товаристві іншій особі окремо. Таким чином, разом з майновими правами право участі у товаристві може передаватися у порядку, що встановлений законом та відповідними установчими документами.

нових прав та може вільно відчужуватися (передаватися). Як зазначає О. М. Вінник, основна відмінність права участі у товаристві від корпоративних прав (у тому числі права на отримання дивідендів) полягає в їхньому характері: перше є особистим немайновим правом, а друге — різновидом “безтілесного майна” [18, 118–124]. Вважаємо, що виступати об’єктами цивільних прав, а отже, й перебувати у вільному обігу можуть тільки майнові права, оскільки вони здатні відчужуватися та передаватися іншим особам. Тому право на отримання дивідендів (яке в даному випадку є правом вимоги кредитора (учасника товариства) до боржника (товариства)), може передаватися в силу належності до майнових прав.

Наступним важливим питанням, щодо якого зустрічається неоднозначний підхід серед науковців, є проблема належності права вимоги до речового чи зобов’язального права. Безспірною вважаємо належність права вимоги до зобов’язального права, адже — це суб’єктивне право кредитора вимагати від боржника виконання певної дії (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо). Відповідно, воно входить до змісту зобов’язання та виникає із зобов’язальних правовідносин. *Отже, якщо зобов’язання немає, то і майнові права вимоги не виникають.* З іншого боку, керуючись ч. 2 ст. 190 ЦК України, усі майнові права визнаються речовими правами. *Речове право — це право, яке забезпечує задоволення інтересів уповноваженої особи шляхом безпосереднього впливу на річ, що знаходиться в особі* [19, 284]. Основними ознаками зазначеного права є те, що йому притаманне право слідування, об’єктом є річ, має безстроковий характер, користується абсолютним захистом [20]. На наш погляд, право вимоги потрібно розглядати як зобов’язальне право, *оскільки воно первинно виникає на підставі зобов’язання та є суб’єктивним правом кредитора, і, відповідно, є зобов’язальним правом. При заміні кредитора у зобов’язанні первісний кредитор може передати право вимоги виключно зобов’язального характеру (а не речове право, як це впливає із ч. 2 ст. 190 ЦК України).*

Обіг (перехід) майнових прав зароджує конструкцію “право на право”, що ще раз підтверджує можливість перебування в обороті прав як окремого різновиду майна. Однак, не всі науковці погоджуються з даною тезою. В. А. Белов [21, 29, 31–32] критикує віднесення майнових прав до об’єктів правовідносин, мотивуючи це тим, що зміст правовідносин (права та обов’язки) не може одночасно виступати об’єктом інших пра-

вовідносин. Вважаємо, що такий підхід не зовсім правильний, оскільки науковець не розділяє права як зміст відносин та права як об’єкта цивільних прав. Як зазначає проф. М. І. Брагінський [22, 848], зародження схеми “право як об’єкт права” розпочинається із римського права, а саме: разом із речами об’єктом права власності визнавалося *iura in re aliena** [23] — “право на чужу річ”. До таких прав на чужу річ відносили “право на користування чужою річчю” та “право на розпорядження чужою річчю”. В. В. Байбак вважає, що конструкція “право на право” заслуговує на увагу та в її основу покладена категорія “безтілесних речей”, яка бере свій початок ще в римському праві [12, 18]. “Безтілесною річчю” (*res incorporales*) у римському праві традиційно вважалися нематеріальні об’єкти (які не мали фізичної форми, не були уречевлені). Самі ж речі (*res corporales*) ніколи не охоплювалися цим поняттям [24]. Враховуючи належність права вимоги до майна, доцільніше говорити про “безтілесне майно” аніж про “безтілесну річ”. Перше є ширшим поняттям, а також включає в собі такі об’єкти цивільних прав, як речі, майнові права тощо. Зокрема, згідно зі ст. 177 ЦК України об’єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги тощо. На протипагу римському праву, законодавство України встановлює чіткий перелік об’єктів цивільних прав, тому право вимоги не можна ототожнювати з “безтілесною річчю” (у сучасному розумінні цього поняття), оскільки речі та майнові права є окремими об’єктами цивільних прав. Отже, щодо майнових прав, доцільніше вживати поняття “безтілесного майна”, а не “безтілесної речі”.

Крім того, вважаємо положення ч. 2 ст. 190 ЦК України, у якій закріплено, що майнові права є неспоживною річчю, не зовсім правильним. У даному випадку законодавцем не розмежовуються поняття “річ”, “майно” та “майнове право”. На нашу думку, поняття “майно” є ширшим та включає в собі як речі, так і майнові права. Ця позиція закріплена у ч. 1 ст. 190 ЦК України, а саме: *“Майном як особливим об’єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові пра-*

* Поняття *“iura in re aliena”* показує, що під правом на чужу річ розуміється юридичне панування, що належить одній особі щодо кількох сторін речі, що належить на праві власності іншій особі. Російський цивіліст М. І. Крилов стверджує, що під “правом на чужу річ” розуміється володарювання однією особою річчю, яка є власністю іншої особи. Крім того, зустрічається визначення як права обмеженого панування над річчю.

ва та обов'язки.” Водночас ч. 2 ст. 190 ЦК України містить суперечливі положення щодо належності майнових прав до неспоживчої речі. Мало того, ч. 1 ст. 177 ЦК України закріплює майнові права як самостійний об'єкт цивільних прав, який не належить до речей. Таким чином, поняття “рід” та “майнові права” є різними об'єктами цивільних прав, а тому неправильним є отождолення права з неспоживчою реччю.

Підсумовуючи, доцільно виокремити такі характерні ознаки права вимоги як об'єкта цивільних прав:

- це *суб'єктивне право кредитора*, яке виникає у зобов'язанні між кредитором та боржником. З одного боку — це право кредитора отримати виконання обов'язку боржником (так зване “внутрішнє” право) у межах основного зобов'язання; з другого — це право, яке виступає предметом вторинного зобов'язання (щодо передачі права вимоги за основним зобов'язанням) іншій особі, що, у свою чергу, супроводжується заміною сторін у зобов'язанні;
- право вимоги кредитора, виступаючи об'єктом цивільних прав, *носить майновий характер* та в певних випадках підлягає *вартісній оцінці*;
- майнове право вимоги первинно виникає на підставі зобов'язання, тому є *зобов'язальним правом*. Відповідно, *при передачі права від первісного кредитора новому (виступаючи об'єктом цивільних прав) дане право не втрачає зобов'язального характеру*;
- при передачі прав вимоги утворюється *конструкція “право на право”*;
- *майнові права вимоги не належать до речей, а виступають окремими різновидами майна*.

За таких обставин, обґрунтованим вбачається висновок про те, що *право вимоги як об'єкт цивільних прав — це зобов'язальне, суб'єктивне право кредитора майнового характеру, яке здатне переходити до третіх осіб, набуває вартісної оцінки та якому завжди кореспондує обов'язок боржника (первісного) щодо виконання вимоги кредитора*.

Література

1. Пушай В. І. Уступка вимоги і переведення боргу в цивільних правовідносинах (на матеріалах судової практики): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид.

наук. спец. 12.00.03. — Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К.: 2006. — 18 с.

2. Римское частное право: Учебник / Под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. — М.: Юриспруденция, 1999. — 448 с.

3. Иоффе О. С., Мусин В. А. Основы римского гражданского права. — Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1974. — 156 с.

4. Chose // The 'Lectric Law Library's Lexicon On // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lectlaw.com/def/c232.htm>

5. Bill Long 12/9/05 .Chose in Action II Trying to Get the History Straight// [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.drbilllong.com/HistSales/Chosell.html>

6. Патрикеев Е. А. Международно-правовое регулирование уступки права требования // Правовед. — 2006. — № 2. — С. 142–143.

7. Братусь С. Н. О соотношении гражданской правоспособности и субъективных гражданских прав // Сов. государство и право. — 1949. — № 8. — С. 33.

8. Власова А. В. Структура субъективного гражданского права. — Ярославль: Яросл. гос. ун-т им. П. Г. Демидова, 1998. — 200 с.

9. Александров Н. Г. Законность и правоотношения в советском обществе. — М.: Госюриздат, 1955. — С. 109.

10. Гражданское право: В 2 т.: Учебник / В. С. Ем, И. А. Зенин, Н. И. Коваленко и др. / Отв. ред. Е. А. Суханов. — М.: БЕК, 2000. — Т. 1. — С. 92.

11. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — Кн. 1. — С. 82.

12. Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. — М.: Статут, 2000. — 222 с.

13. Байгушева Ю. В. Рецензия на книгу Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота // Правовед. — № 1. — С. 261–263.

14. Енциклопедія цивільного права України / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Відп. ред. Я. М. Шевченко. — К.: Ін Юре, 2009. — С. 480.

15. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” від 12 липня 2001 року // ВВР України. — 2001. — № 47. — Ст. 251.

16. Санихметова Н. О. Правовая защита предприятия на Украине. — К.: Истина, 1999. — С. 74.

17. Нижний С. В. Застава майнових прав як спосіб забезпечення виконання майнових зобов'язань: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. — К., 2007. — 14 с.

18. Вінник О. М. Деякі аспекти вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин // Вісн. господарського судочинства. — 2008. — № 1. — С. 118–124.

19. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За ред. В. М. Коссака. — К.: Истина, 2004. — 284 с.

20. Яворська О. С. Речові права за римським правом і сучасний рівень законодавчого регулювання // Юриспруденція. — 2006 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=354>

21. Белов В. А. Ценные бумаги в российском гражданском праве / Под ред. Суханова. — М.: Учеб.-консультат. центр "ЮрИнфоР", 1996. — 200 с.

22. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Общие положения. — М.: Статут, 1999. — 848 с.

23. Иоффе О. С., Мусин В. А. Основы римского гражданского права. — Л., 1974.

24. Братусь Д. О бестелесном в гражданском праве // Информационный Интернет-ресурс "Служба "Лента новостей" // [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.zakon.kz/our/news/news.asp?id=30126677>

Законодавче закріплення майнових прав як об'єктів цивільних прав дало змогу ввести їх у рівноцінний обіг із іншими видами майна. Поряд з цим зобов'язальні права вимоги мають свою специфіку, що зумовлена правовою природою цього права.

Законодательное закрепление имущественных прав как объектов гражданских прав позволило ввести их в равноценное обращение с другими видами имущества. Наряду с этим обязательственные права требования имеют свою специфику, которая обусловлена правовой природой этого права.

The legislative determination of property (capital) rights as objects of civil rights allows their equivalent circulation with other forms of the capital. In the same time the obligatory rights of demand have the specific caused by their legal nature.

Надійшла 12 травня 2011 р.